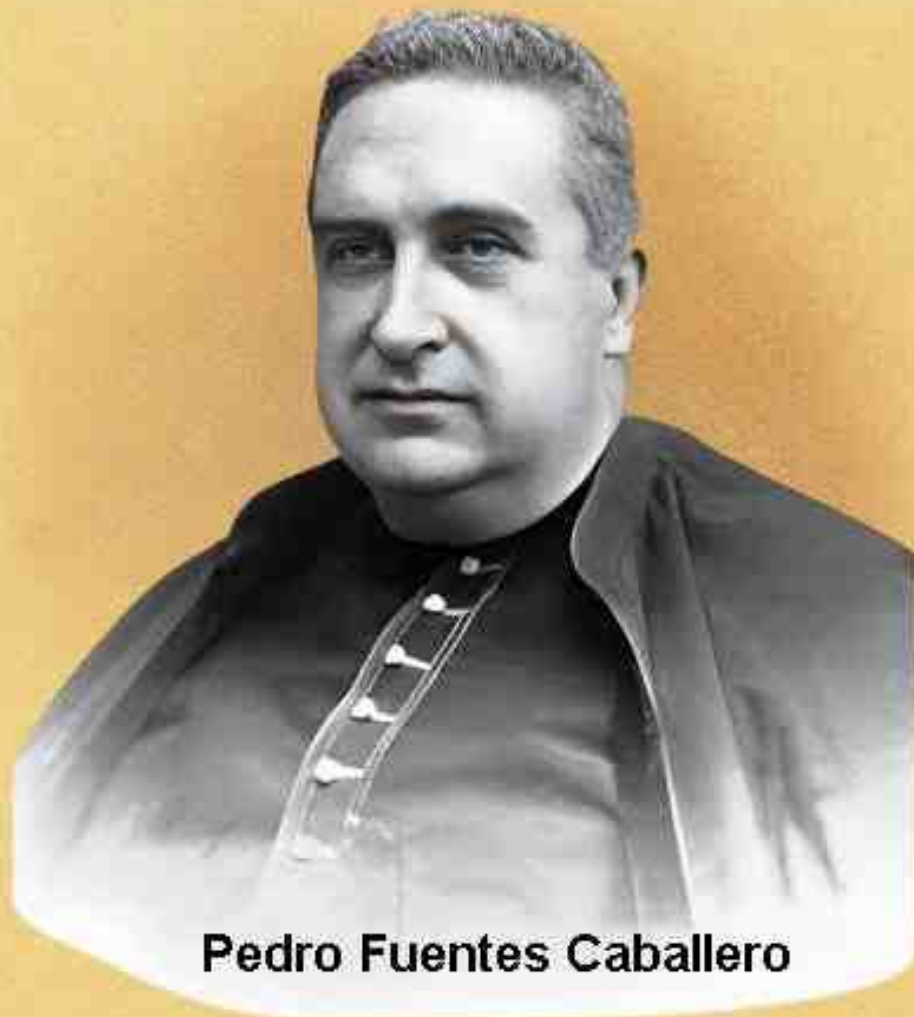

ROC CHABÀS

ROC CHABÀS

El sabi de Dénia que va
rescatar l'història de

VALÈNCIA

Pedro Fuentes Caballero

EDITORIAL

En un temps en que la veritat històrica es veu moltes voltes somesa als balancejos ideològics del present, recordar a Roc Chabàs i Llorens no és solament un eixercici de memòria, sino un deure justícia. Naixcut el 9 de maig de 1844 en Dénia, este erudit il·lustrat, sacerdot, investigador i humaniste, va dedicar la seua vida a la llabor titànica de rescatar, estudiar i difondre la verdadera història del Regne de València, els seus documents, els seus archius i la seua identitat genuïna.

La seua contribució al coneiximent del passat valencià no és menor. Chabàs va ser un defensor rigorós del rigor documental i del mètode científic aplicat a l'història, alluntat dels romanticismes nacionalistes que ya llavors escomençaven a desvirtuar la narrativa. La seua passió pels archius li va dur a ser un dels impulsors de l'archivística moderna en València, catalogant mils de documents que hui seguixen sent font primària per a entendre l'evolució jurídica, institucional i social de la Comunitat Valenciana.

Llunt d'acomodar-se a les corrents dominants, Roc Chabàs va defendre la personalitat jurídica, històrica i cultural del Regne de València. La seua obra "Colección diplomática del Reino de Valencia" seguix sent hui una referència imprescindible per a investigadors sèrios. El seu treball no es va llimitar a glossar el passat gloriós, sino a construir ponts entre l'història real i l'identitat contemporànea del poble valencià. En la seua visió, l'història no era un arma, sino un espill.

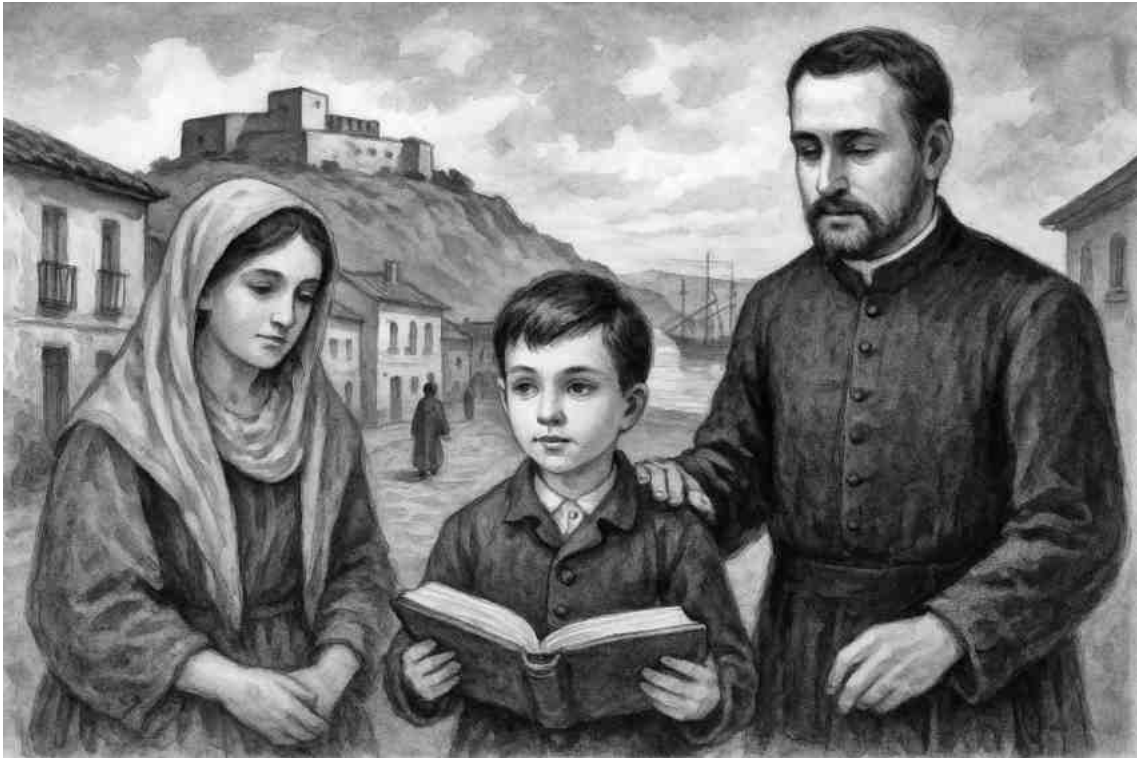
Pero si alguna cosa distinguix a Chabàs és la seua integritat. No va cedir davant pressions polítiques ni acadèmiques, no va sucumbir al fals relat d'una suposta unitat cultural catalana imposta retrospectivament sobre terres valencianes. La seua llealtat va ser en la veritat i en el seu poble. Com archiver, com a sacerdot, com a valencià.

Hui, en ple sigle XXI, quan es reòbrin debats sobre la llengua, la cultura i l'història de València, el llegat de Roc Chabàs resorgix com a far. No és casual que molts silencien el seu nom, perque representa el tipo de saber incómodo per a els qui pretenen borrar les fronteres de l'identitat valenciana.

Rendir-li homenage no és un gest nostàlgic. És un acte de resistència cultural. Significa apostar per una història valenciana contada per valencians, en documents, en dignitat, i no en dogmes d'importació. Roc Chabàs i Llorens no solament va ser el sabi de Dénia. Va ser, i és, un dels pilars sobre els que deu construir-se el relat d'un poble que no vol oblidar qui és.

Pedro Fuentes Caballero

NAIXIMENT I FAMÍLIA

La vida de Roc Chabàs i Llorens comença en l'ilustre ciutat de Dénia, a mitat del segle XIX, en un moment en que la cultura valenciana vivia un llent pero decidit renaixença intel·lectual.

Dénia, antiga capital del marquesat i port històric obert al Mediterràneu, havia segut durant sigles un punt de trobada entre cultures, i eixe ambient obert i mediterràneu va deixar una profunda impronta en el jove Chabàs.

Orige familiar a Dénia.

La família Chabàs pertanyia a una tradició deniera de fort arraïl cristiana i de respecte rigorós per l'educació. No es tractava d'una família rica, pero sí d'una casa honesta, treballadora i plenament integrada en el teixit social i cultural de la ciutat.

Els seus pares, conscients del talent primerenc del chiquet, fomentaren molt pronte el seu interés per: la llectura, la disciplina moral, i l'estudi de la història sagrada i civil.

El llinage "Chabàs", profundament vinculat a Dénia, sempre seria per a ell un orgull i una responsabilitat. En les seues cartes, ya d'adult, repetiria sovint que mai podia "oblidar ni deixar darrere la terra que li havia donat la fe, la llengua i la vocació".

Infància en una Dénia viva i culta.

La Dénia a on va créixer el jove Roc Chabàs era una ciutat viva, en un port actiu, una agricultura pròspera i una vida cultural emergent.

Entre l'ombra imponent del castell i la llum de la mar, el futur historiador aprengué a valorar: el pes de la tradició, la memòria dels antepassats, i la importància de conservar el patrimoni.

Els carrers estrets, les esglésies antigues i els murs de pedra del castell despertaren en ell una primera curiositat per la història local.

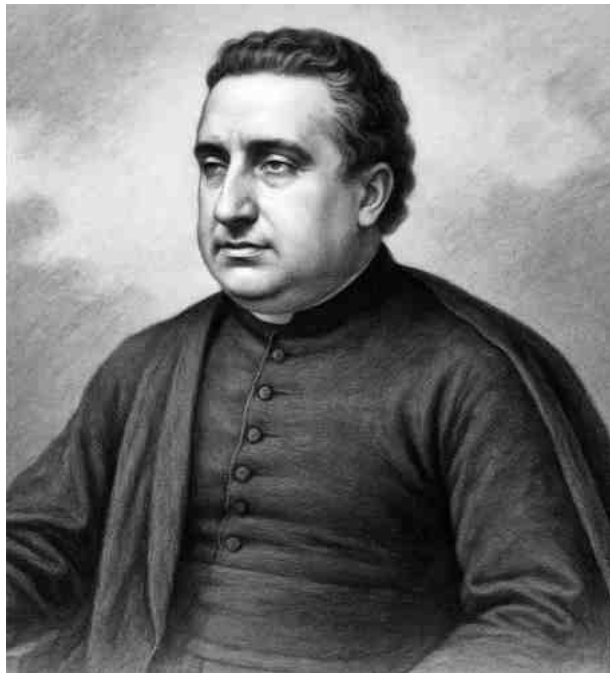
Era un chiquet reflexiu, respectuós, en una mirada atenta al món que l'envoltava i a les històries que contaven els majors.

Formació inicial: el naixement de l'erudit.

En la seua primera joventut, Chabàs destacava per una intel·ligència precoç i una memòria excepcional.

Els mestres deniers advertiren en ell una capacitat poc comuna per a: comprendre texts complexos, analisar relats històrics, i retindre detalls importants.

La seua formació religiosa i humanística s'inicià en les escoles locals, a on el jove Roc mostrà especial inclinació cap a: la llectura dels clàssics, la vida dels sants, les cròniques antigues, i l'estudi del llatí.

El llatí, especialment, li obriria més avant les portes dels archius migevals i de la investigació històrica profunda.

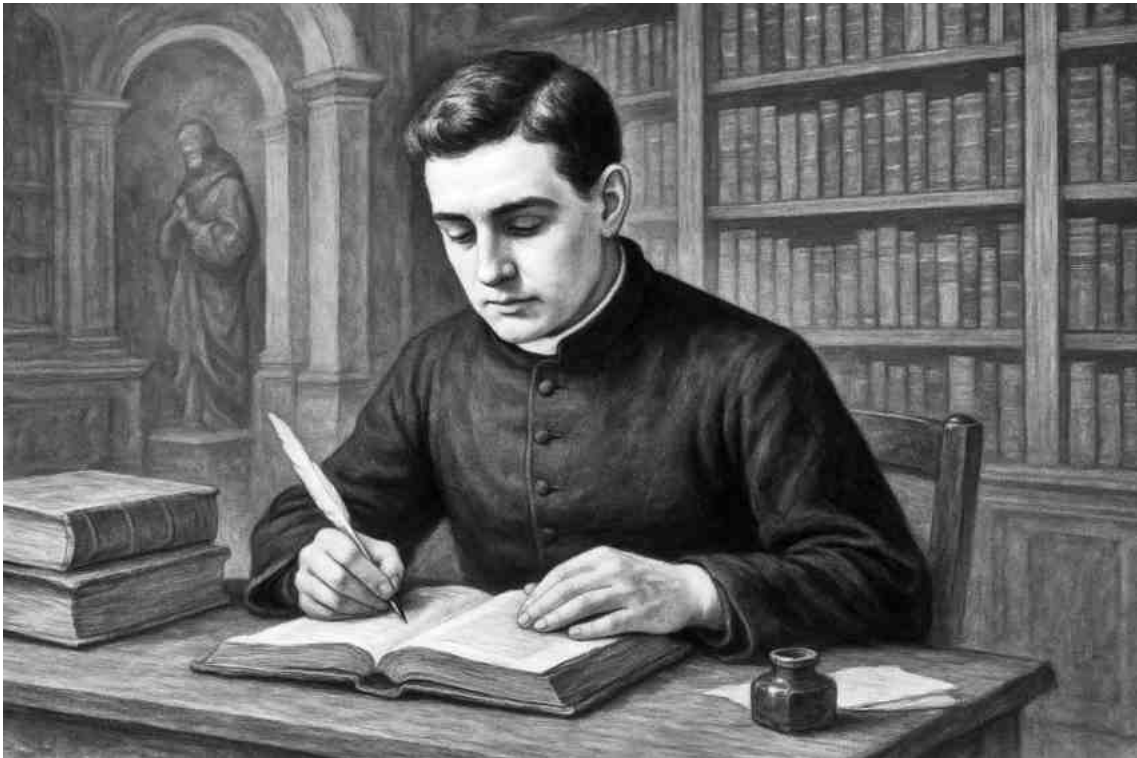
La seua família, veent aquella disposició natural, el guià cap al camí sacerdotal i intel·lectual.

Per als Chabàs, l'estudi era una forma de dignificar la vida, i la fe, una manera d'ordenar la conducta.

La infància i joventut de Roc Chabàs no foren extraordinàries en apariència, pero sí fonamentals per al seu destí.

En la humilitat d'una família honrada, en la llum de Dénia i en la disciplina religiosa, troba el jove Chabàs els tres pilars del que seria després: un investigador rigorós, un sacerdot eixemplar, i un dels grans historiadors del Regne de València.

VOCACIÓ RELIGIOSA I PRIMERES INQUIETUTS INTELLECTUALS

La joventut de Roc Chabàs i Llorens estigué marcada per dos impulsos que el guiaren a lo llarg de tota sa vida: la vocació sacerdotal i l'amor profund per la història.

Tots dos camins no sols conviven en ell, sino que s'alimentaren mútuament, creant una personalitat única: la del clerc que investiga, del rector que escriu i de l'historiador que prega.

L'entrada en el seminari: disciplina, fe i responsabilitat

En finalisar la seua etapa inicial d'estudis en Dénia, el jove Chabàs ingressà en el Seminari Conciliar, a on es formaven els futurs sacerdots valencians. Allí trobà un ambient de: disciplina moral estricta, estudi ordenat, i vida espiritual profunda.

La seua personalitat -serena, metòdica i inclinada a la reflexió- s'adaptà perfectament a aquell món. En el seminari descobrí: la força del silenci, el valor de l'oració interior, i la noblea del servici sacerdotal.

Els seus companyers el recordaven com: "el jove seriós", "el de la mirada profunda", "el que sempre estava llegint o escrivint". La seua vocació no naixia del costum ni de la conveniència, sino d'un sentiment sincer de compromís espiritual.

Per a Chabàs, ser sacerdot volia dir servir a Dèu, pero també servir a la veritat, i eixa idea marcaria per sempre la seua producció intel·lectual.

La primera aproximació a la història.

Els anys del seminari coincidixen en el despertar de la seua passió per la història.

Entre texts teològics i manuals de moral, Roc Chabàs començà a interessar-se per: les cròniques migevals, els llibres litúrgics antics, els documents del Regne de València, i les biografies dels nostres clàssics.

El contacte en la història sagrada li feu entendre que cada poble té una trajectòria única, i que València havia tingut una personalitat pròpia que s'havia de rescatar del silenci.

En aquells anys, Chabàs s'adentra en llectures que el marcaren per sempre:

Lluís Vives, Joan Batista Perales, Els cronistes del Regne, Els clàssics del Renaiximent.

La seua ment començava a ordenar-se en forma de pregunta:

“¿Quina és la verdadera història del meu poble?”

L'archiu: descobriment d'un món nou

Un dels moments decisives de la seua formació fon el seu primer encontre en un arxíu històric. Portat per un professor, tingué accés a documents antics, volums polsosos, pergamins, manuals notariais i correspondència eclesiàstica.

Eixa experiència va ser, per al jove Roc, com una revelació.

Davant dels documents originals, entengué que: la història no és un relat contat, sino una realitat que es descobreix; que les fonts són la veu dels nostres antepassats; i que la veritat no pot improvisar-se:

cal trobar-la, estudiar-la i defendre-la.

A partir d'aquell dia, l'archiu es va convertir en el seu espai natural.

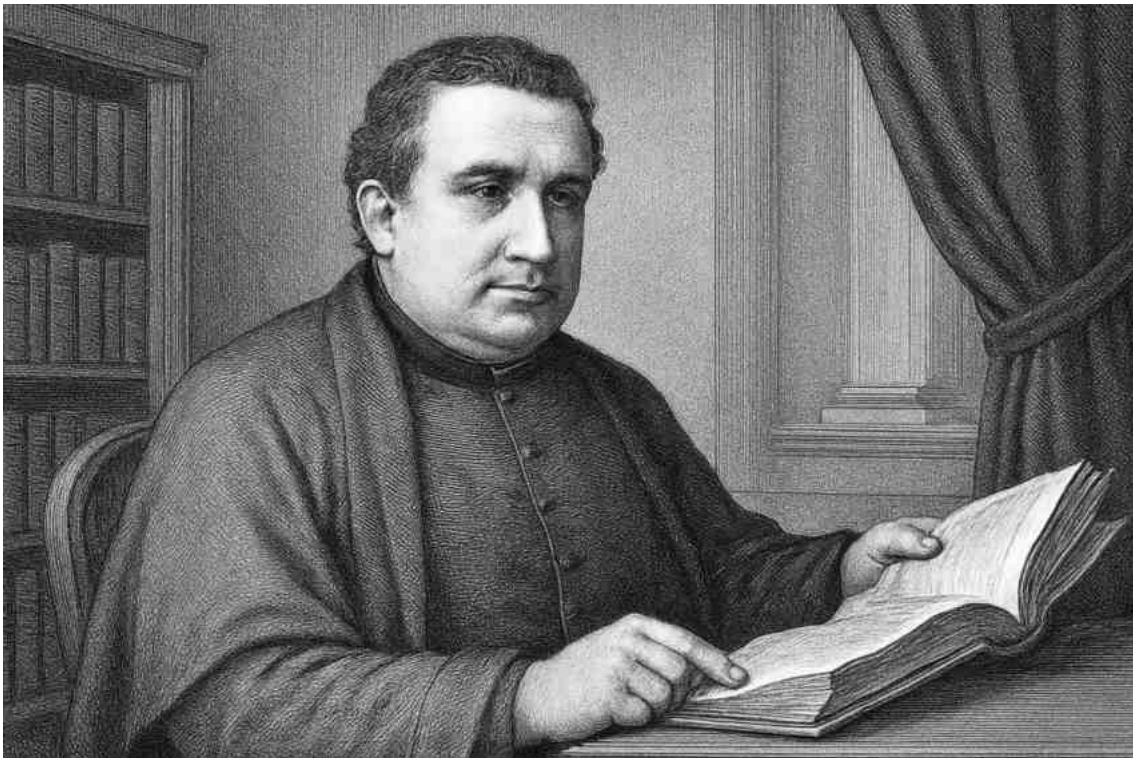
Allí trobava: serenitat, orde, i el contacte directe en la vida dels sigles passats.

En les seues llibretes personals -hui perdudes- anotava cites, llinages, dates, costums, expressions i detalls menuts que després utilisaria en les seues obres majors.

La vocació sacerdotal formà la seua ànima; la història, la seua intel·ligència.

I en la unió de les dos naix la figura única de Roc Chabàs: el rector que busca la veritat, l'humaniste que no admet exageracions, i l'investigador que sap que la història és un ofici sagrat, fonamentat en la lletra antiga i en la llum de la raó.

FORMACIÓ ACADÈMICA I INTELECTUAL

L'etapa de formació acadèmica de Roc Chabàs i Llorens fon decisiva per a convertir aquell jove denier, ordenat i profund, en el gran historiador que més avant coneixeríem. En ella confluirem tres elements essencials:

els estudis superiors, els mestres que l'inspiraren, i les influències humanistes que marcaren la seua ment.

Estudis superiors: la solidea d'un erudit.

Després de completar la formació eclesiàstica inicial, Roc Chabàs continuà els seus estudis en centres superiors a on es cultivava: la teologia dogmàtica, la moral cristiana, la filosofia, i l'humanisme clàssic.

La seua intel·ligència extraordinària i la seua capacitat de treball el feren destacar de seguida entre els seus companys.

Els professors, impressionats per la seua memòria i per la seua disciplina, el classificaven com: "aplicat com pocs", "ordenat com un copista antic", "i capaç de penetrar en la veritat dels texts en una facilitat sorprenent".

En estos anys, Chabàs adquirí una cultura sòlida en: història eclesiàstica, patristica, lliteratura llatina, metodologia històrica, i crítica documental.

Per primera volta, començà a comprendre que la història no era només narració, sino ciència basada en documents, i que el primer deure de l'historiador és respectar la veritat, per incòmoda que siga.

Mestres que marcaren el seu camí.

A lo llarc de la seua formació, Roc Chabàs tingué la fortuna de trobar mestres d'altíssima qualitat moral i intel·lectual. Entre els més destacats:

El professor de moral i disciplina, que li inculcà el sentit de responsabilitat

D'ell aprengué que la vida de l'erudit havia d'estar dominada per la virtut, la constància i la sinceritat absoluta.

Li repetia:

“Un historiador pot equivocar-se, pero mai ha de mentir.”

El mestre de llatí i lliteratura clàssica

Ell despertà en Chabàs el gust per les fonts originals.

Li ensenyà a llegir a: Tàcito, Suetonio, Cicerón, Sant Agustí.

A través d'ells, Chabàs entengué el valor del llenguatge exacte, de l'ordre lògic i de la nobleza intel·lectual.

El professor d'història eclesiàstica.

Fon este mestre el que li mostrà el camí dels archius i la importància de les fonts migevals.

El portà a biblioteques i li explicà:

“Ací dorm la veritat del nostre poble. Desperta-la.”

Les figures valencianes que inspiraren el seu esperit

Encara que no els conegué personalment, Chabàs admirava profundament: Lluís Vives, model d'humanisme i crítica, Pascual Boronat, erudit de les nostres institucions, Gregori Mayans, el gran metodològic de la història valenciana.

Gràcies a ells entengué que el Regne de València no era una anècdota dins d'Espanya, sino una realitat històrica profunda, digna de ser estudiada en tota la seua amplitut.

Influències i eixemples: la construcció d'un pensador complet

La formació acadèmica de Roc Chabàs no només es definí pels estudis, sino també per les influències que anà absorbint.

Entre les més decisives:

L'humanisme clàssic

La llectura dels autors antics li inculcà el valor de la raó, la mesura i la veritat documentada.

El cristianisme il·lustrat

Chabàs trobà en la doctrina cristiana un suport moral per a tota sa vida.

La fe i la raó, llunt de separar-se, s'uniren en ell com dos pilars inseparables.

L'amor per la història del Regne de València

A través de manuscrits, vides de sants valencians i cròniques migevals, Chabàs compregué que la identitat valenciana tenia un fons profundíssim, quasi sempre ignorat o manipulats.

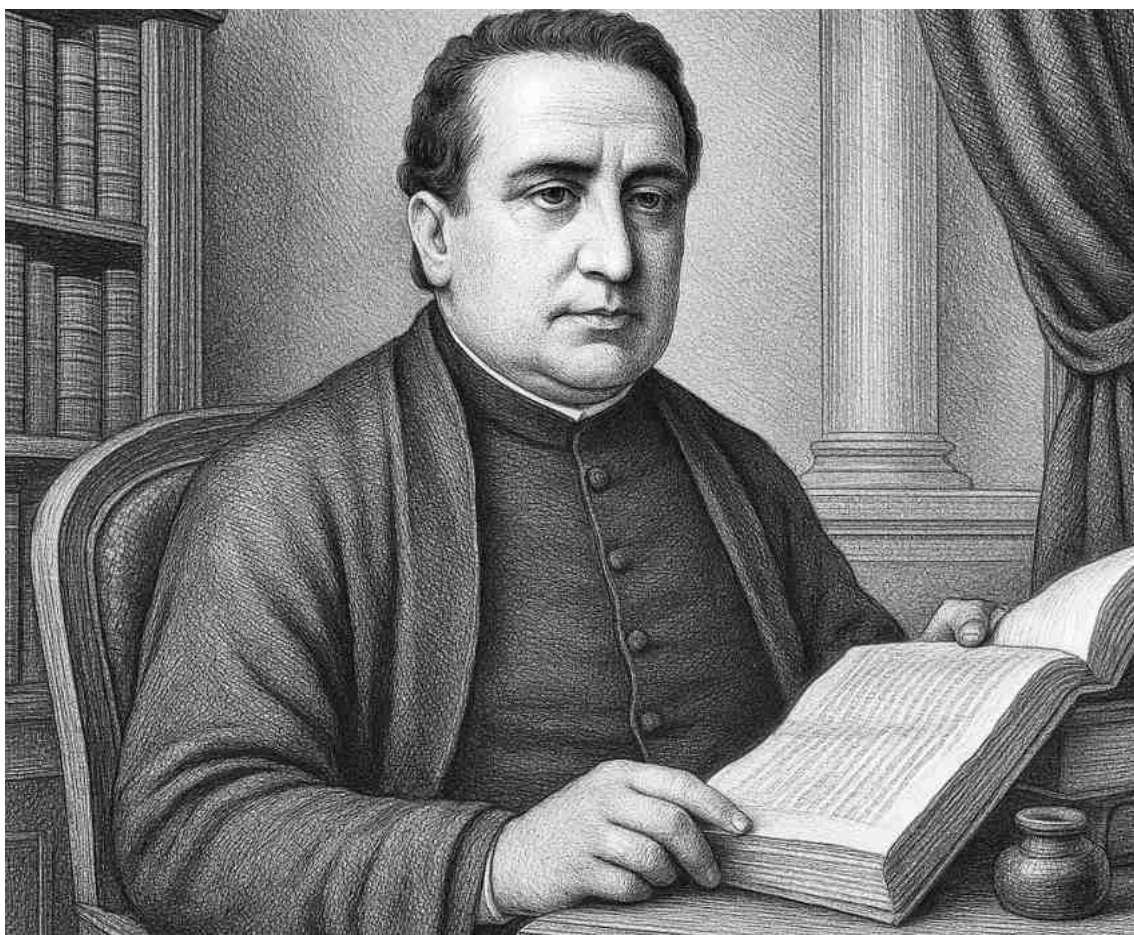
La disciplina personal

El seu caràcter ordenat el convertí en un erudit eixemplar: escrivia cada dia, anotava tot el que llegia, classificava documents, i revisava fonts en una paciència digna dels monges copistes.

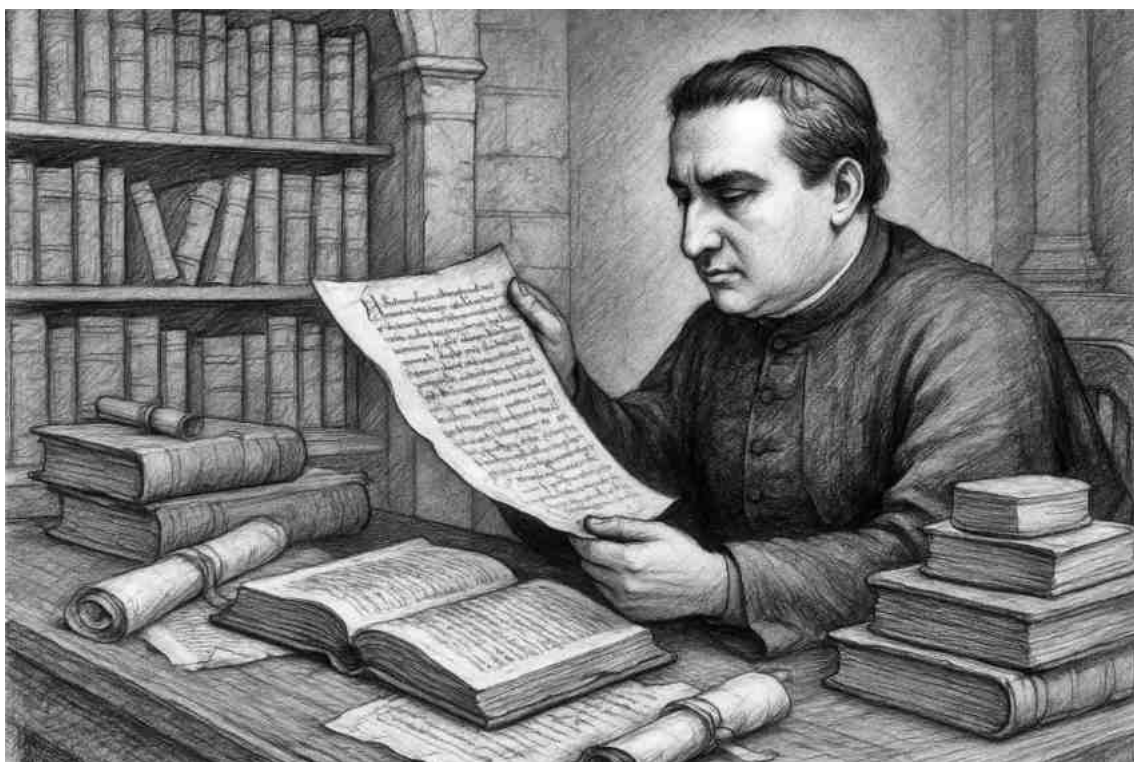
La formació acadèmica de Roc Chabàs no fon casual ni improvisada.

Es tracta d'un procés rigorós, enriquit per mestres d'altíssima vàlua i per influències profundes que despertaren en ell un amor absolut per: la veritat, la cultura, la història, i la valencianitat.

Chabàs començava a dibuixar-se com el que seria després: el gran historiador del Regne de València, capaç de posar orde en sigles d'oblit i d'imprecisions.

L'HISTORIADOR DEL REGNE DE VALÈNCIA

La verdadera grandea de Roc Chabàs i Llorens comença quan comprén que el Regne de València -la nostra terra, la nostra història i la nostra personalitat- havia segut víctima durant sigles d'un relat incomplet, superficial i massa sovint manipulad.

Ell, en la serenitat del sacerdot i la contundència de l'erudit, decidí posar orde allí a on regnaven els tòpics, els errors i les negligències.

Este capítul marca el moment en que el jove clerc es convertix en l'historiador del Regne, el defensor del rigor i el descobridor de la veritat valenciana.

El descobriment de la necessitat: la veritat davant el silenci

Durant els seus primers anys de investigacions en archius, Chabàs va quedar collit per una realitat que no podia acceptar:

la història valenciana estava per escriure.

No perquè no existiren documents -al contrari, els archius valencians són riquíssims-, sino perquè: no s'havien consultat a fons, s'havien repetit errors tradicionals, i massa historiadors es llimitaven a copiar relats antics sense comprovar-los.

Davant d'aquella situació, Chabàs va sentir una crida interior:

“Si ningú ho fa, ho faré yo.”

Entengué que el Regne de València necessitava una veu que ordenara els documents, que recuperara els pergamins oblidats i que posara llum, nom i data a tot allò que els sigles havien difuminat.

Metodologia: l'historiador que no admetia mentires

El que convertix Chabàs en un dels grans historiadors del segle XIX és la seua metodologia científica, heretada dels millors: l'examen minuciós de les fonts, la comparació de documents, la llectura crítica, i el rebuig frontal del "ya ho diu tal autor".

Si un autor clàssic afirmava alguna cosa sense proves, Chabàs no l'acceptava. Investigava, contrastava i, si calia, rebatia.

Aixina corregí: dates errònees, genealogies inventades, cròniques exagerades, i interpretacions fantasioses que durant sigles havien passat per certes.

Fon un colp de martell contra la història superficial.

Ruptura en els tòpics historiogràfics

La seua obra trenca d'arraül en múltiples falsetats sobre València que s'havien transformat en dogmes durant sigles.

Entre els més destacats:

Ruptura en la història "romançada" del Regne

Chabàs demostrà que moltes narracions migevals estaven inflades per la fantasia o per interessos polítics de cada época.

Denúncia dels errors cronològics

Molts autors barrejaven fets, personages o sigles.

Chabàs reconstruí línies cronològiques exactes a partir de documents originals.

Revisió del paper de València en la Corona d'Aragó

Mentres alguns historiadors reduïen el Regne a una anècdota regional, Chabàs demostrà la seua importància: cultural, econòmica, institucional i jurídica.

Revaloració de figures valencianes

Ell mateix lamentava que:

"En València són desconeguts els valencians."

Per això restaurà la figura de: Lluís Vives, Joan Batista Perales, sor Isabel de Villena, els cronistes migevals, els juristes del Furs, i els erudits del segle d'Or valencià.

La missió de la seua vida: escriure la veritat del Regne

En este esperit crític, Roc Chabàs reempreguè el projecte que marcaria tota la seua existència:

escriure una història completa, rigorosa, científica i valenciana del Regne de València.

No com un relat polític o sentimental, sino com una obra: arplegada en archius, documentada fins al detall, lliure de prejuïns, i fidel al poble valencià.

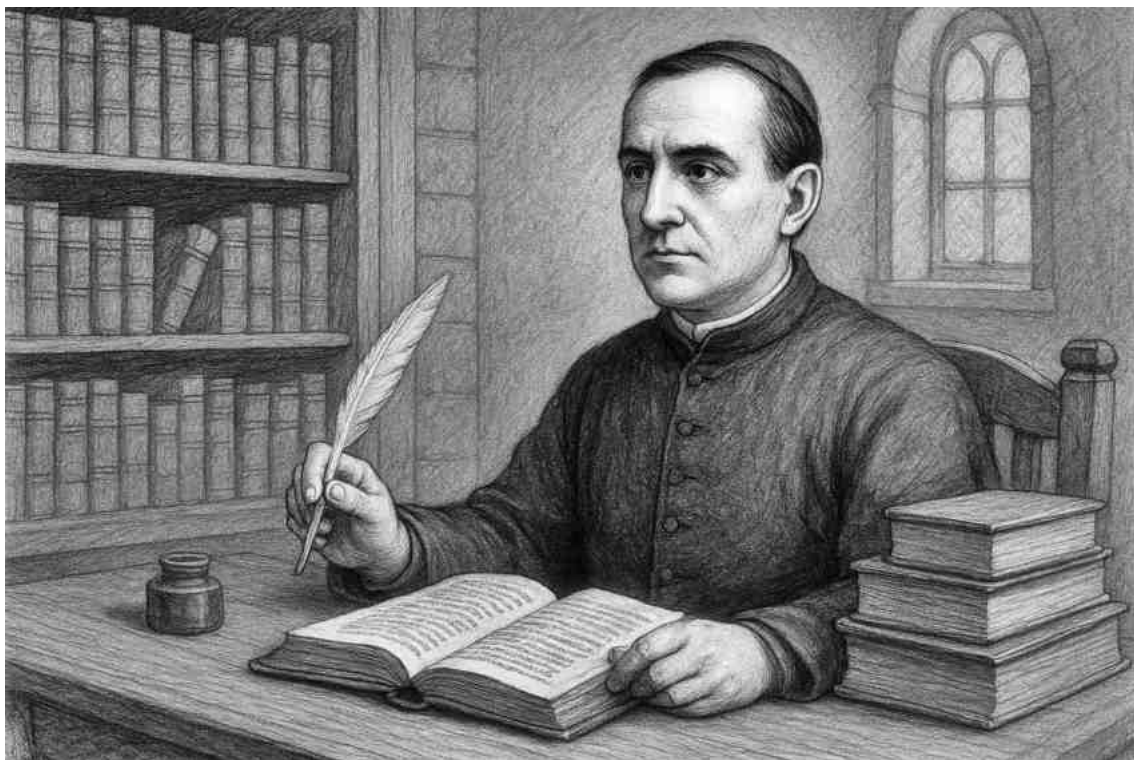
Eixe treball culminaria en la seua obra magna, que vorem en els capítuls següents.

Pero, en essència, Chabàs es convertí en historiador perquè ningú més estava defenent la veritat valenciana, i ell va sentir que era la seua obligació moral i espiritual fer-ho.

Roc Chabàs va ser molt més que un investigador: fon el restaurador de la memòria valenciana, el primer a tindre el corage d'enfrontar-se al relat oficial i de demostrar -en documents i pergamins en mà- que el Regne de València tenia una història pròpia, rica i grandiosa.

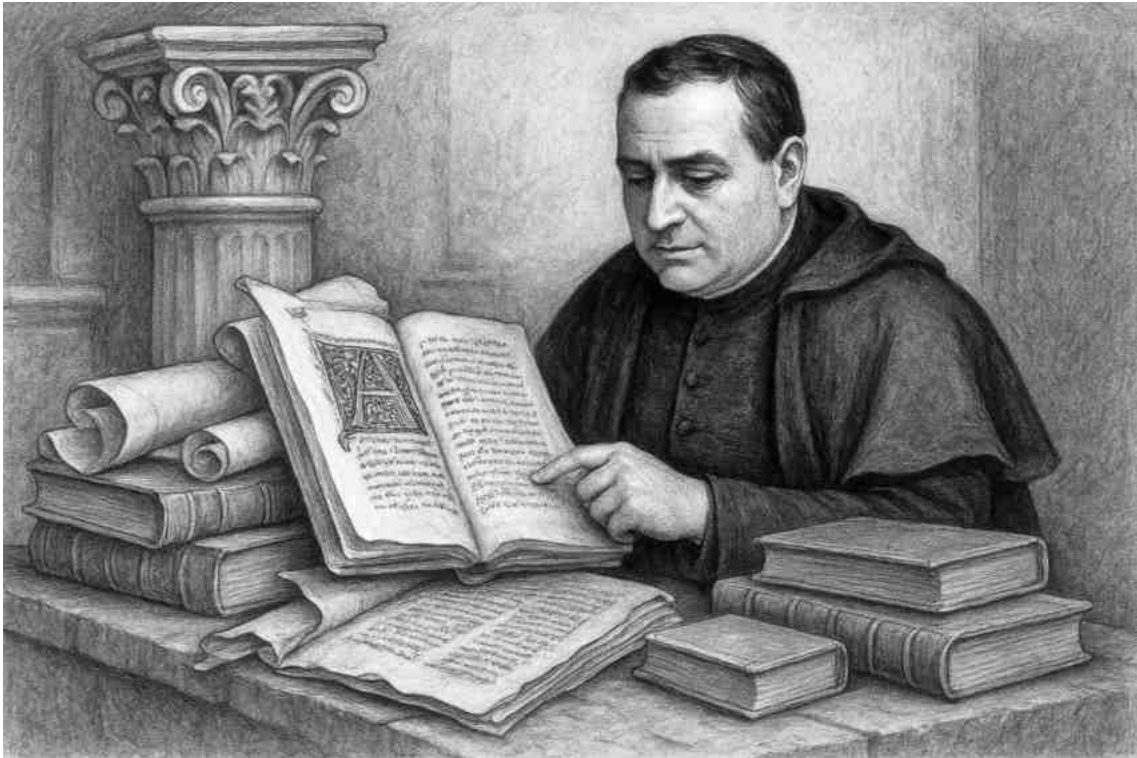
A partir d'este capítul, Chabàs ya no és només sacerdot ni erudit:

és el pare del valencianisme historiogràfic modern.

L'OBRA MAGNA DE ROC CHABÀS

HISTÒRIA · ARQUEOLOGIA · FILOLOGIA

L'obra de Roc Chabàs és una de les més sòlides, diverses i profundes de la cultura valenciana contemporànea. No es va llimitar a escriure història: també va estudiar archius, va investigar el món paleocrstià, va rescatar fonts medievals i va donar llum a aspectes fonamentals del passat valencià que havien quedat relegats a l'oblit.

La seua producció és tan rica que pot dividir-se en tres grans blocs que definixen a la perfecció la seua personalitat intel·lectual.

L'obra històrica: el cronista de dénia i del regne

La seua obra major: Historia de la ciudad de Denia (1874–1876)

Esta monumental obra en dos volums és, sense discussió, la culminació del seu treball historiogràfic. Chabàs reconstruïx el passat de Dénia des de l'antiguitat fins al segle XIX per mig: archius municipals, pergamins eclesiàstics, cròniques migevals, documents notariais, fonts epigràfiques i arqueològiques.

És un llibre fonamental perquè combina gran erudició, rigor documental i un estil elegant, que dignifica la història local fins convertir-la en història nacional valenciana.

Bosquejo histórico de Denia (1874)

Obra introductòria que servis de base i de síntesis per al projecte més ampli.

Fon molt ben rebuda perquè posava orde i claritat en una història fins llavors dispersa.

Els mossàraps valencians (1891)

Una obra pionera i d'enorme importància.

Chabàs demostrà que en terres valencianes existí una continuïtat cristiana durant la dominació islàmica, a través de: restes llitúrgiques, documents dispersos, onomàstica, i testimoniant de colònies mossàraps.

En això, va corregir errors i va oferir una nova visió del cristianisme antic valencià.

Història institucional i jurídica

Especialment destacable és: Índice y catálogo del Archivo Municipal de Alcira (1889), La Fundación de Valencia y la introducción del Cristianismo (1897), Episcopologio Valentino (1909), División de la Conquista de la España mora entre Aragón y Castilla (1909).

Totes estes obres posen de manifest l'objectiu central de Chabàs: ordenar, dignificar i recuperar la història real del Regne de València.

L'obra arqueològica i paleocristiana

A partir de descobriments realitzats en Dénia, Chabàs desenvolupa una verdadera passió per l'arqueologia cristiana.

El sepulcro de Severina (1880)

Descoberta excepcional que revelà un mosaic paleocristià de gran valor.

En esta obra, Chabàs descriu: la troballa, el context històric, la simbologia, i la importància del cristianisme primitiu a Dénia.

És una obra clau per a l'arqueologia cristiana valenciana.

Estudis sobre arquitectura i iconografia

Especialment notable:

Iconografía de los capiteles de la Puerta de la Almoina en la Catedral de València (1899)

A on analisa en precisió: els símbols, la data, el estil romànic, i la tradició escultòrica valenciana.

Ací veem el Chabàs arqueòlec, virtut poc coneguda pero imprescindible.

L'obra filològica i documental

Chabàs és també un precursor dels estudis filològics valencians, destacant en la recuperació i edició de texts migevals.

Edicions de texts valencians clàssics

Spill o libre de les dones, de Jaume Roig (1905)

Edició crítica en variants i comentaris.

Establix el primer estudi modern complet sobre el text.

Lahors de la Verge Maria, de Jaume Roig (1904)

Edició filològica curada, en estudi preliminar.

Doctrina cristiana en àrap i castellà (1911)

Una joia bibliogràfica, clau per a l'estudi dels moriscs valencians.

Estudis sobre Sant Vicent Ferrer

Estudio sobre los sermones valencianos de San Vicente Ferrer (1903)

Edició i comentari de manuscrits conservats en la Biblioteca Metropolitana.

Archius i metodologia filològica

El Archivo Metropolitano de Valencia (1903)

Una descripció metòdica que encara hui és referent.

Estes obres mostren un Chabàs meticulós, respectuós en les fonts, crític i profundament amant de la llengua i lliteratura valencianes.

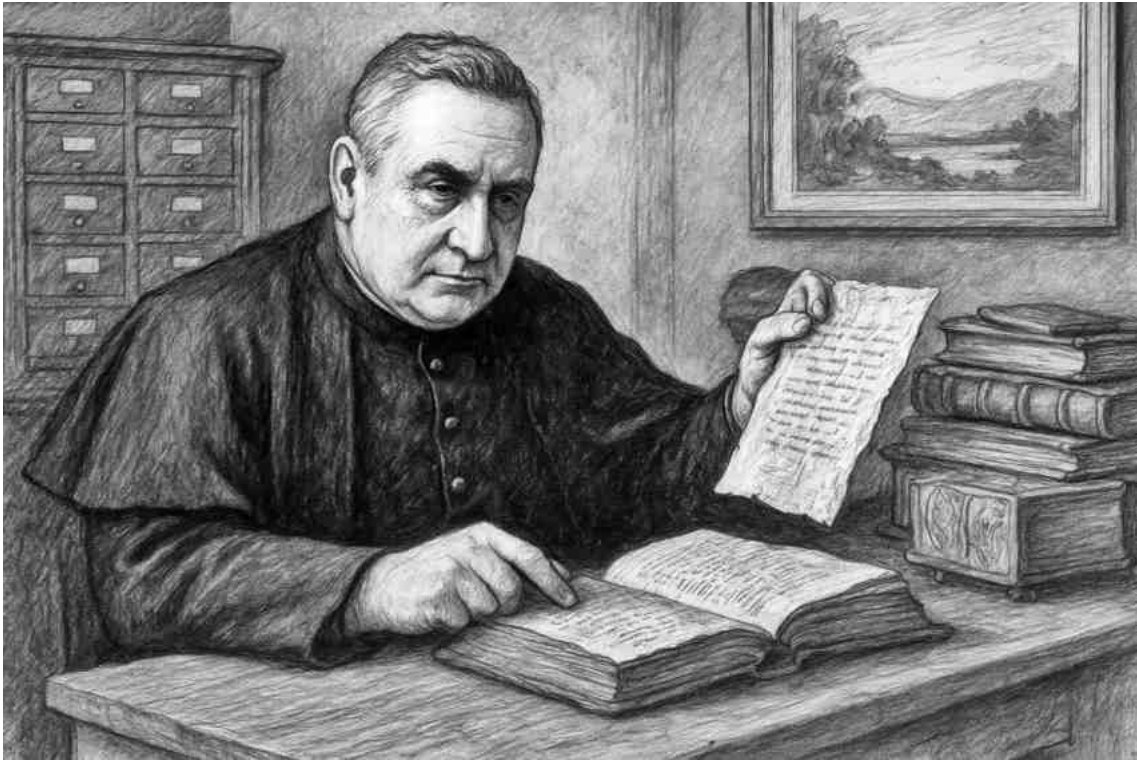
L'obra de Roc Chabàs no és només erudició: és la reconstrucció del passat valencià en totes les seues dimensions, com a historiador: ordena la memòria, com a arqueòlec: rescata les arraïls cristianes, com a filòlec: dignifica els nostres clàssics.

Cap erudit valencià del seu temps va fer tant per recuperar la veritat, la identitat i la dignitat històrica del nostre poble.

Roc Chabàs i la defensa del patrimoni

Manuscrits, archius i documents recuperats

Protecció de fonts històriques i culturals.

La figura de Roc Chabàs no pot entendre's sense la seua profunda dedicació a la defensa del patrimoni documental i cultural del Regne de València. Per a ell, la història no era una simple narració de fets passats, sino una responsabilitat moral: guardar, protegir i transmetre les proves vives de la nostra identitat. Ningú, durant el segle XIX valencià, treballà en tanta constància, rigor i sensibilitat per rescatar els testimonis escrits de la nostra memòria.

Custodi dels manuscrits valencians

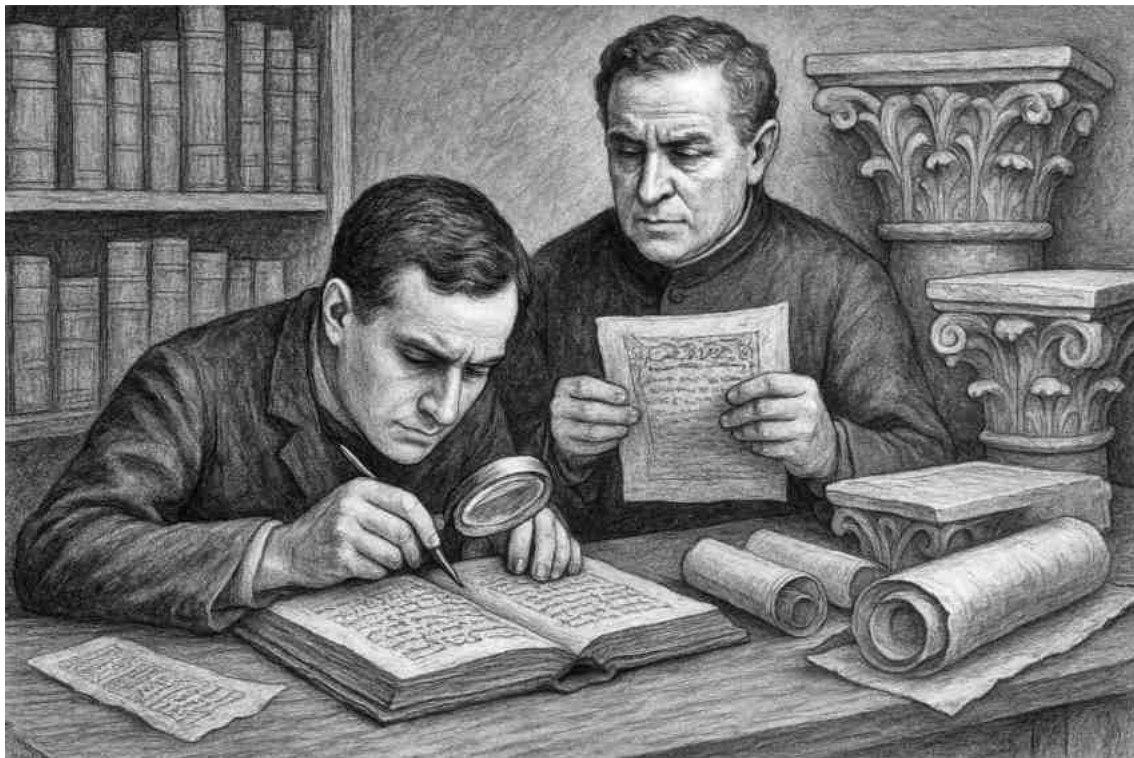
Des de molt jove, Chabàs mostrà una inclinació natural cap als manuscrits migevals, les cròniques, les còpies notarials, els pergamins i els codes llitúrgics.

Quan tingué accés als archius eclesiàstics i civils de València i Dénia, va comprendre la magnitud del problema: un patrimoni immens estava en perill, abandonat, desordenat o directament condemnat a desaparéixer per ignorància o desinterés.

A diferència d'atres erudits que copiaven texts per vanitat, Chabàs es movia per una missió:

salvar la història valenciana.

Gràcies al seu treball es preservaren: manuscrits migevals de sant Vicent Ferrer, llibres llitúrgics d'època gòtica, documents jurídics del Dret Foral Valencià, pergamins feudals i cartes de població, còdexs de la Catedral i dels archius municipals, escrits mossàraps que hui serien irremplaçables.

La seua mirada era la d'un arqueòlec del paper, capaç d'identificar la importància d'un document polsós que atres ni tan sols miraven.

Rescatador d'archius i guardians de la memòria

Una de les fites més importants de Roc Chabàs fon el seu treball sistemàtic en archius:

Archiu Municipal d'Alzira

D'a on extragué, classificà i publicà "El indice y catálogo del Archivo Municipal de Alcira" (1889), obra monumental que encara hui és imprescindible.

Archiu Metropolità de València

Al qual dedicà anys de dedicació, estudi i restauració, deixant com a fruit l'obra "El Archivo Metropolitano de Valencia (1903)", que continua sent una referència per als investigadors.

Archiu Capitular de València

A on va descobrir joyes documentals úniques, com els sermons manuscrits de sant Vicent Ferrer o fragments mossàraps d'altíssim valor.

Chabàs es va convertir en un pont entre els archius valencians i la comunitat científica europea, enviant còpies, transcripcions i estudis a universitats i centres culturals de París, Roma, Madrid o Barcelona.

Sempre en un objectiu clar: que el patrimoni valencià fóra reconegut, estudiat i protegit universalment.

Protector de les fonts històriques

En una época en qué molts archius eren saquejats o venuts com a simple paper vell, Chabàs actua com un defensor cultural sense descans. Va denunciar: la desaparició de manuscrits migevals del Regne, la venda illegal de codes llitúrgics, la destrucció d'archius municipals, i el menyspreu institucional cap al passat valencià.

Per a ell, cada document era una peça del trencacaps de la nostra història. I la pèrdua d'un sols pergami era, en paraules seues, “una ferida al poble valencià”.

Un pioner del valencianisme cultural

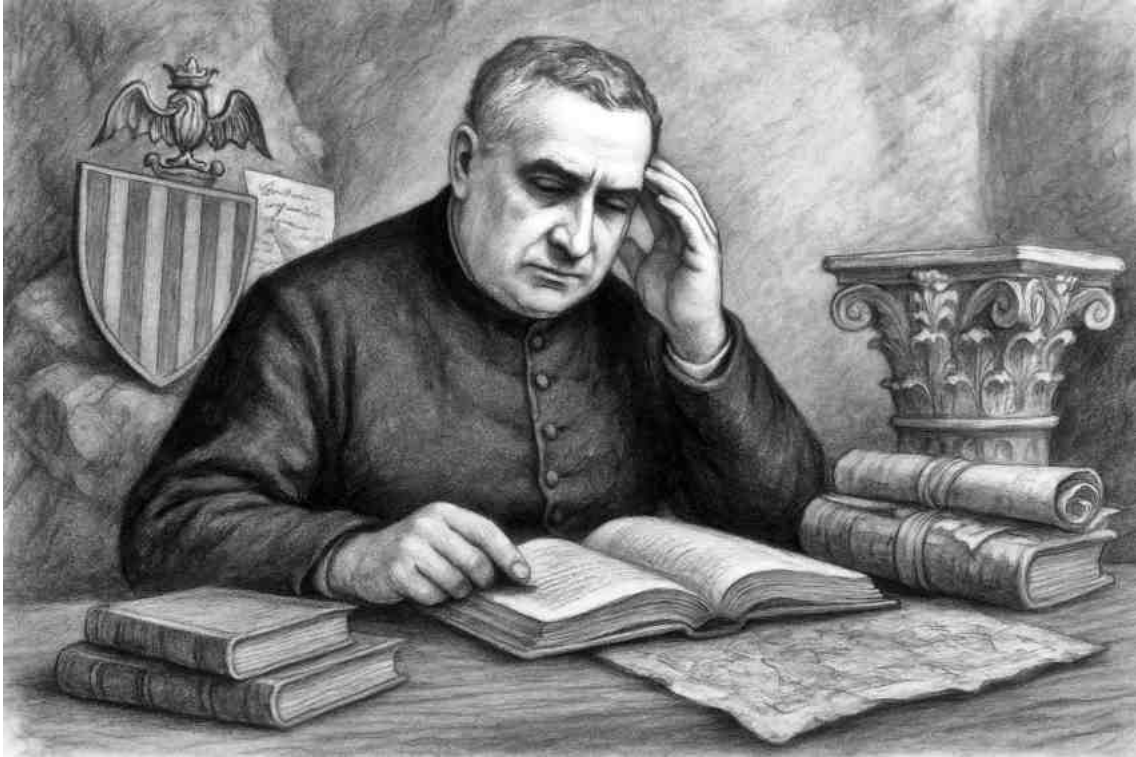
El seu treball de preservació archivística no només enriqué la historiografia, sino que ajudà a: reivindicar la personalitat pròpia del Regne de València, demostrar la riquesa migeval valenciana, evidenciar l'existència d'una cultura pròpia anterior a qualsevol influència externa, i consolidar les bases del valencianisme cultural modern.

Sense Roc Chabàs, bona part de la documentació que hui sustenta el discurs historiogràfic valencià hauria desaparegut per sempre.

Ell fon el mur que va impedir l'oblit.

El valencianisme cultural abans de Fuster

Roc Chabàs com a pont entre el valencianisme clàssic i el contemporàneu

Defensa de la personalitat del Regne de València

Abans que aparegueren corrents ideològics, polèmiques modernes o llectures interessades de la nostra història, el valencianisme cultural tenia un fonament claríssim: la defensa de la personalitat pròpia del Regne de València, sustentada en la documentació, en la tradició i en la consciència d'un poble milenari.

En este espai intel·lectual, Roc Chabàs ocupa un lloc central i imprescindible.

Un valencianisme basat en la veritat documental

Chabàs no fon un polemiste, ni un panfletiste, ni un ideòlec modern.

Fon, sobretot, un sabi que coneixia profundament: els archius valencians, els pergamins migevals, la història institucional del Regne, el món paleocristià valencià, els clàssics lliteraris de la nostra terra, i l'evolució jurídica pròpia dels valencians.

No necessitava proclamar identitats: les demostrava.

No buscava impondre discursos: recuperava la veritat.

En una época en qué part de la historiografia espanyola ignorava o despreciada la singularitat valenciana, Chabàs aportava proves, cites, documents, manuscrits, capitells, cròniques i text antic que testimoniaven la profunda personalitat històrica del nostre poble.

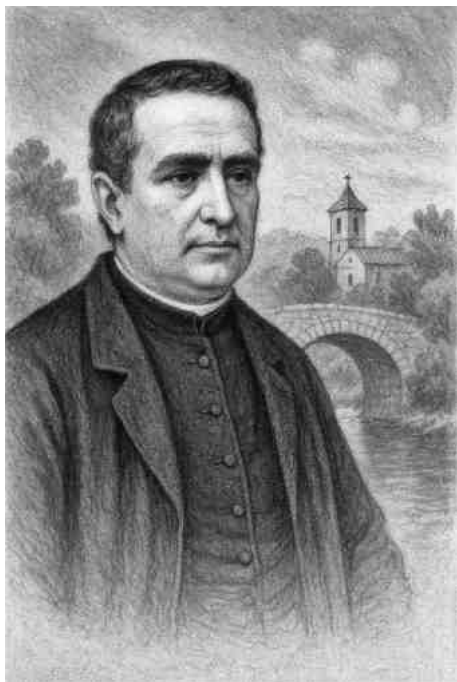
El pont entre el valencianisme clàssic i el contemporàneu

El valencianisme no naix en el segle XX.

Té antecedents i fonaments molt anteriors: els escriptors, juristes i humanistes de la nostra terra.

Chabàs representa el pas entre els dos mons:

Del valencianisme clàssic: el de Jaume Roig, Joanot Martorell, sant Vicent Ferrer, els juristes forals, els cronistes renaixentistes, els erudits del segle XVIII, com Mayans.

Al valencianisme contemporàneu: el que, després de la Renaixença, buscava recuperar llengua, tradicions, institucions i memòria, el que, a primers del segle XX, intentà restituir la dignitat cultural valenciana enfront de l'uniformisme centralista i les apropiacions externes.

Entre una etapa i l'atra, Chabàs és l'enllaç, el sabi que manté viva la flama documentada de la personalitat valenciana.

Ell no inventa res: recupera, ordena i posa en valor la realitat històrica.

La seua defensa de la personalitat del Regne de València

Per a Chabàs, València no era una simple "província" creada per l'Estat lliberal.

Era, davant de tot: una antiga nació històrica, un Regne en institucions pròpies, una cultura diferenciada, una tradició jurídica pròpia, una llengua natural, una memòria colectiva secular.

Sense discursos polítics, sense estridències i sense panflets, Chabàs mostrava en documents el que molts després intentarien reinterpretar:

El poble valencià té una personalitat pròpia, antiga i ben definida.

Els seus estudis sobre el Dret Foral, l'episcopologi valencià, les fonts paleocristianes i la història local (especialment la de Dénia) demostraven que el Regne de València: tenia estructures pròpies, una evolució política i social diferenciada, una tradició cristiana autòctona, i una vida cultural pròpia, sovint ignorada.

Per qué és imprescindible abans de la generació de Fuster.

Quan en el segle XX ixqueren noves formulacions del valencianisme i noves llectures de la valencianitat, totes troben un precedent imprescindible en la figura de Chabàs:

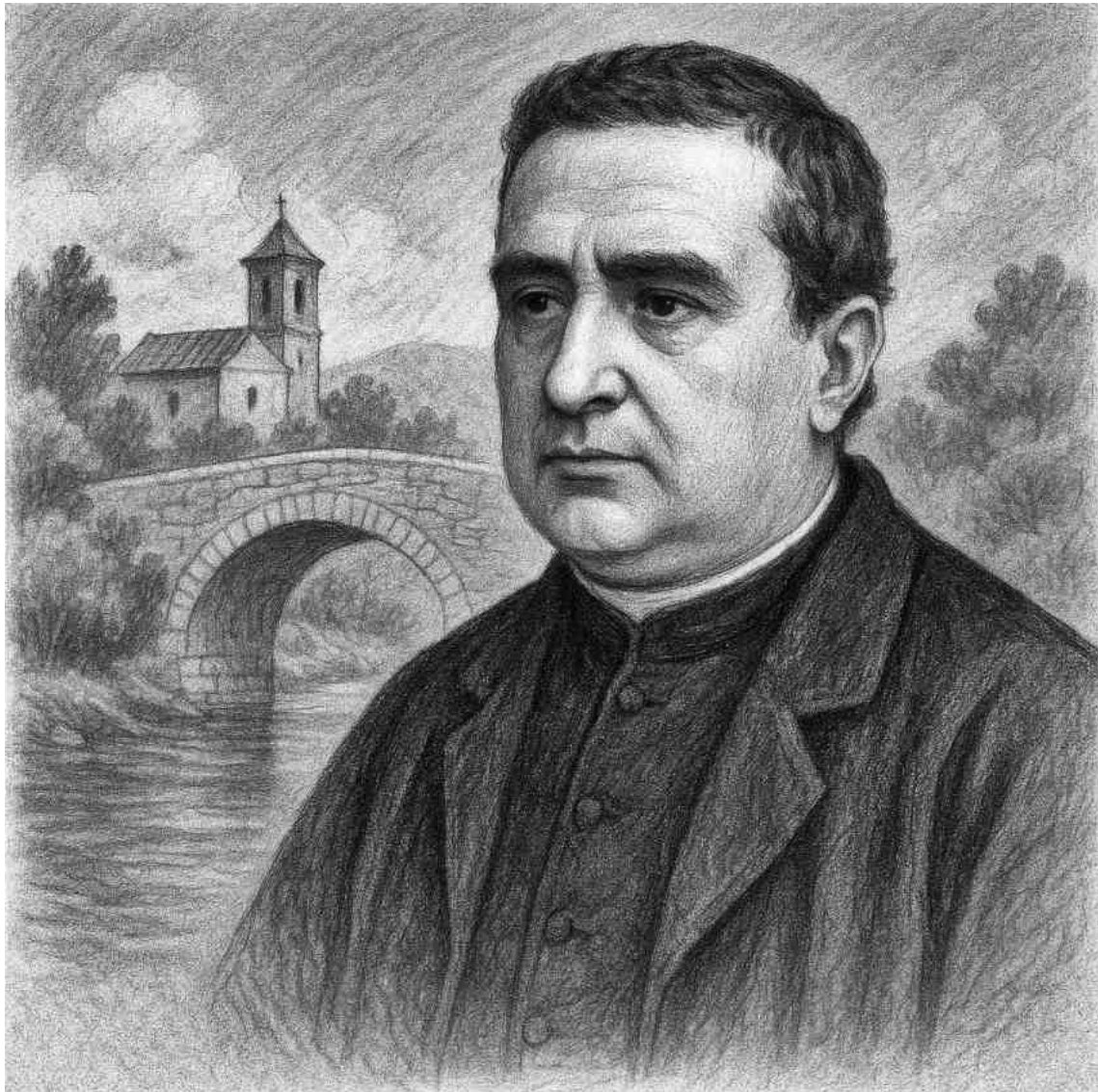
Perqué sense ell no hauríem conservat molts texts, archius i fonts necessàries per a reconstruir el passat.

Perqué fon un erudit honest i rigorós, no manipulat ni sectari.

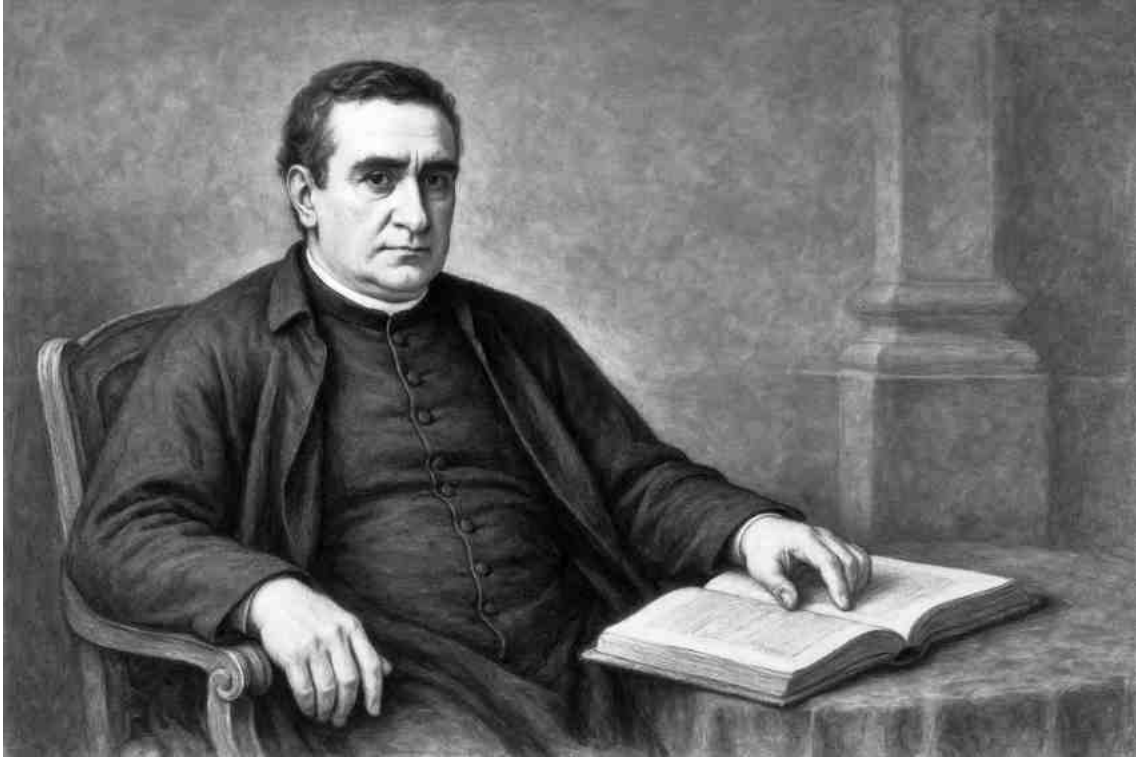
Perqué la seua visió valenciana era històrica, natural i fidel a la realitat documentada.

Perqué demostrà que el valencianisme cultural NO és un invent modern, sino una continuïtat històrica.

Chabàs és, per tant, el pont, l'home que unix: el valencianisme tradicional (arraïlat en la història real) en el valencianisme contemporàneu (arraïlat en la consciència moderna del poble).

El rector, l'humaniste i el moraliste

Trets de caràcter. Vida personal, espiritualitat, disciplina i valors

Roc Chabàs no fon únicament un erudit, un archiver o un historiador de talla europea. Fon també -i sobretot- un home d'ànima fonda, d'una coherència moral absoluta i d'una rectitut que impressionava tant als seus amics com als seus adversaris.

En ell, el rector i l'humaniste no eren dos mons separats, sino dos cares d'una mateixa vocació: l'investigació constant de la veritat i del bé.

Un caràcter ferm, sobri i profundament honest

Els testics que nos han aplegat coincidixen: Chabàs era seré, reflexiu, sobri en la paraula i molt rigorós en el juí.

No tolerava l'exageració, ni la vanitat, ni la frivolitat intel·lectual. Cada afirmació havia de ser demostrable; cada dada, contrastada; cada citació, fidel.

Esta rectitut de caràcter se reflectia no sols en la seua obra escrita, sino també en el seu tracte quotidià:

Parlava poc, pero cada paraula tenia pes.

No entrava en discussions inútils.

Fugia dels protagonismes i de les polèmiques estèrils.

Preferia una vida d'estudi a qualsevol lluentor externa.

Vida personal: senzillea, treball i constància

Chabàs porta una vida senzilla i ordenada. El seu dia a dia estava marcat per una estricta disciplina: Alçar-se pronte, pregar, i dedicar les primeres hores a l'estudi.

Lectura sistemàtica de fonts antigues, creant notes, extractes i índexs.

Treball d'archiu, moltes voltes en condicions dificultoses.

Correspondència intel·lectual, que mantenia viva una ret de sabis i investigadors.

Vida parroquial i pastoral, sempre pròxima al poble.

Mai buscà luxos ni reconeiximents; vivia en austeritat, gastant només lo estrictament necessari.

Espiritualitat profunda i equilibrada.

Com a rector i creent sincer, Chabàs unia fe i raó sense conflicte.

La seua espiritualitat era serena, interior i equilibrada, alluntada de visions supersticioses o fanàtiques.

Veïa en la cultura i en el coneiximent un camí per a honrar a Deu, i en la història un testimoni de la veritat i de la Providència.

La seua fe no era un fre, sino un impuls moral que li demanava: ser honest fins a l'extrem, defendre la veritat encara que fores en contra de la moda, respectar la dignitat dels texts i dels pobles, i actuar sempre en coherència en la seua consciència.

Disciplina i valors: la rectitut d'un erudit clàssic

Entre els valors que definixen el pensament i l'obra de Chabàs destaquen:

La veritat com a deure moral

Per a ell, l'historiador havia de ser un testic fidel, no un manipulador de documents.

L'amor per la tradició valenciana

No era una qüestió ideològica, sino un acte de justícia: recuperar lo que l'oblit i la desídia havien perdut.

El servici al poble

Veïa la seua tasca erudita com un servici a la comunitat, no com un camí de glòria personal.

La humilitat intel·lectual.

Mai presumí dels seus coneiximents. Preferia deixar que els documents parlaren.

La disciplina constant

Treballava fins a l'exhaustió, anotant, comprovant i ordenant dades en un temps en què tot es feia a mà.

L'humaniste integral

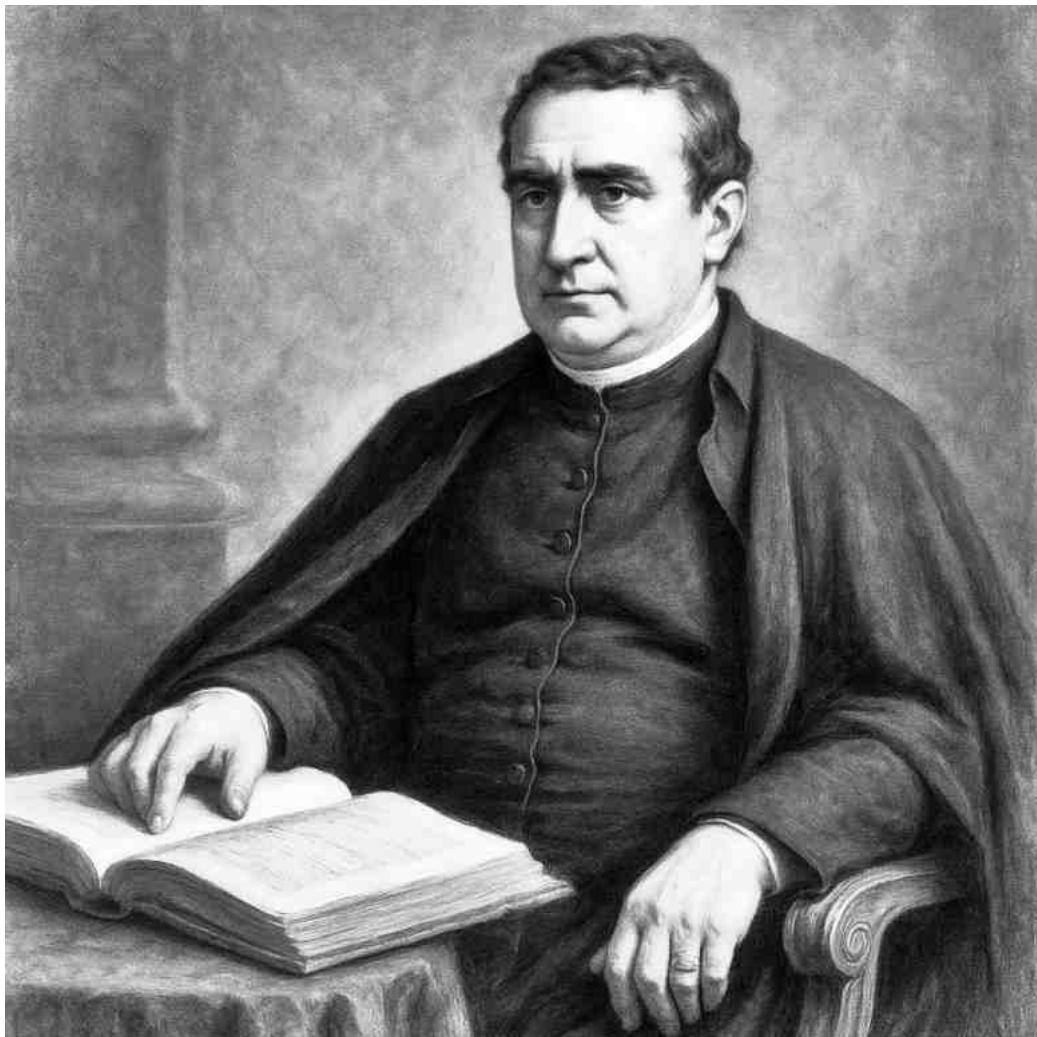
Roc Chabàs és un d'eixos personages únics capaços d'unir: cultura clàssica, espiritualitat fonda, disciplina científica, sensibilitat pastoral, i amor sincer pel seu poble i la seua història.

Fon rector, pero també humaniste.

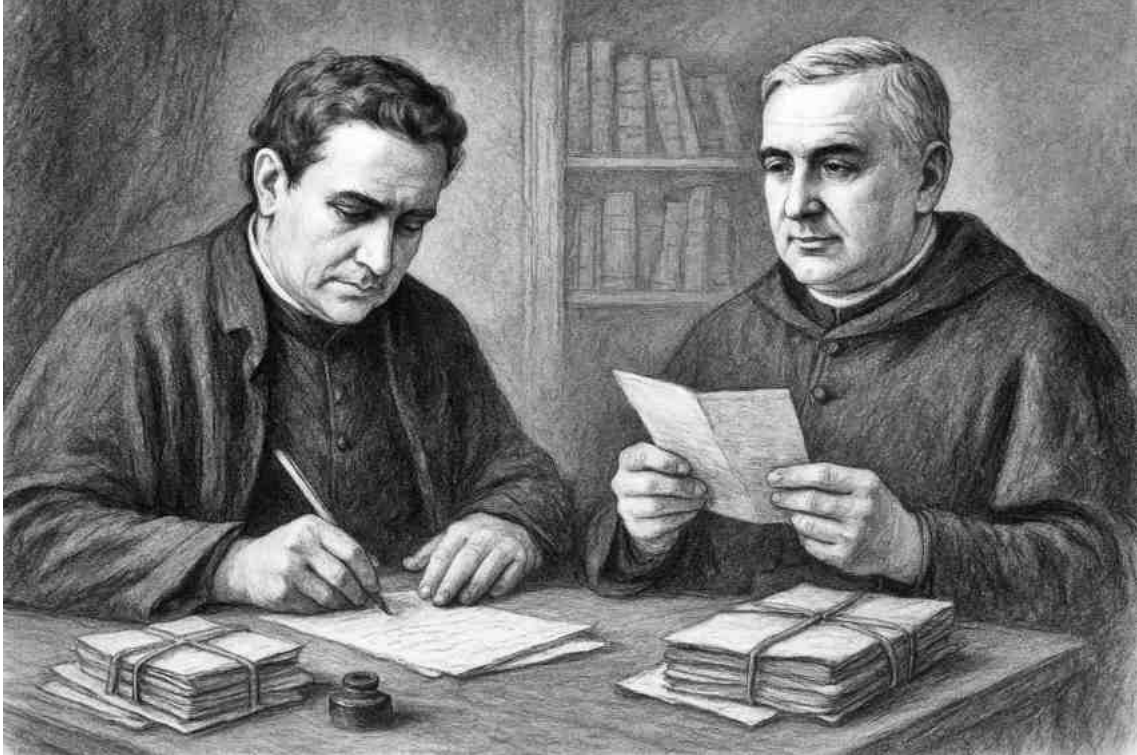
Fon erudit, pero també moraliste.

Fon un investigador, pero mai deixà de ser un home just, de vida recta i de consciència neta.

Per això la seua figura continua sent, hui, una de les més nobles i respectades del valencianisme cultural.

Correspondència i relacions intel·lectuals

Cartes en historiadors, clergues i sabis de la seua época. Influència mútua.

Roc Chabàs no fon únicament un investigador de taula i archiu. Fon, també, un home immers en una ampla ret de relacions intel·lectuals que comprenien València, Aragó, Castella i diversos punts d'Europa.

La correspondència que conservem de Chabàs -i la que es cita en testimonis contemporàneus- mostra un erudit que no vivia aïllat, sino profundament conectat en el món cultural del seu temps.

Un canonge que dialogava en els grans erudits.

En una época en qué la investigació històrica depenia en gran part de l'intercanvi epistolar, Chabàs mantingué relació en:

- .- historiadors del Regne de València, interessats en els seus descobriments sobre Dénia, sobre els mossàraps i sobre el Dret Foral.
- .- clergues i canonges de diverses diòcesis, que li escrivien per a contrastar documents, confirmar fonts o preguntar-li interpretacions paleocristianes.
- .- arqueòlegs, migevalistes i archivers que buscaven en ell un model de treball rigorós, un expert en manuscrits difícils de dessifrar.
- .- erudits d'Europa, especialment francesos i italians, que el consultaven sobre temes de paleografia, d'història eclesiàstica i de fonts clàssiques.

La reputació de Chabàs es fonamentava en una cosa que els sabis valoraven profundament: l'honestitat científica, la fidelitat al document i l'absència total de fanatisme ideològic.

El pes de les seues cartes.

Les seues cartes, hui disperses en archius, mostren tres grans característiques:

Erudició precisa.

Chabàs escrivia sempre en dades, cites i referències exactes. Si enviava una informació, l'acompanyava del pergamí o registre on apareixia. Esta serietat li guanyà un respecte transversal.

Humiltat i cordialitat.

Tot i ser un dels més grans historiadors valencians, Chabàs no tenia un to presumit. Es mostrava respectuós en els seus interlocutors, buscava la veritat i evitava el protagonisme.

Defensa del patrimoni valencià.

En moltes cartes, Chabàs advertix de la necessitat de conservar archius, restaurar pergamins i evitar la destrucció del patrimoni documental. Estava convençut que la història del Regne de València corria perill si no es preservaven les seues fonts.

Influència mútua.

La relació de Chabàs en atres erudits no fon unidireccional. Ell mateix rebia:

Manuscrits difícils d'interpretar.

Notícies sobre descobriments arqueològics.

Informacions sobre tradicions locals de distintes ciutats.

Comentaris bibliogràfics sobre llibres europeus que no sempre arribaven a València.

Gràcies a este intercanvi, Chabàs estigué sempre al dia dels debats més avançats de la historiografia europea.

Un pont intel·lectual entre Dénia i Europa.

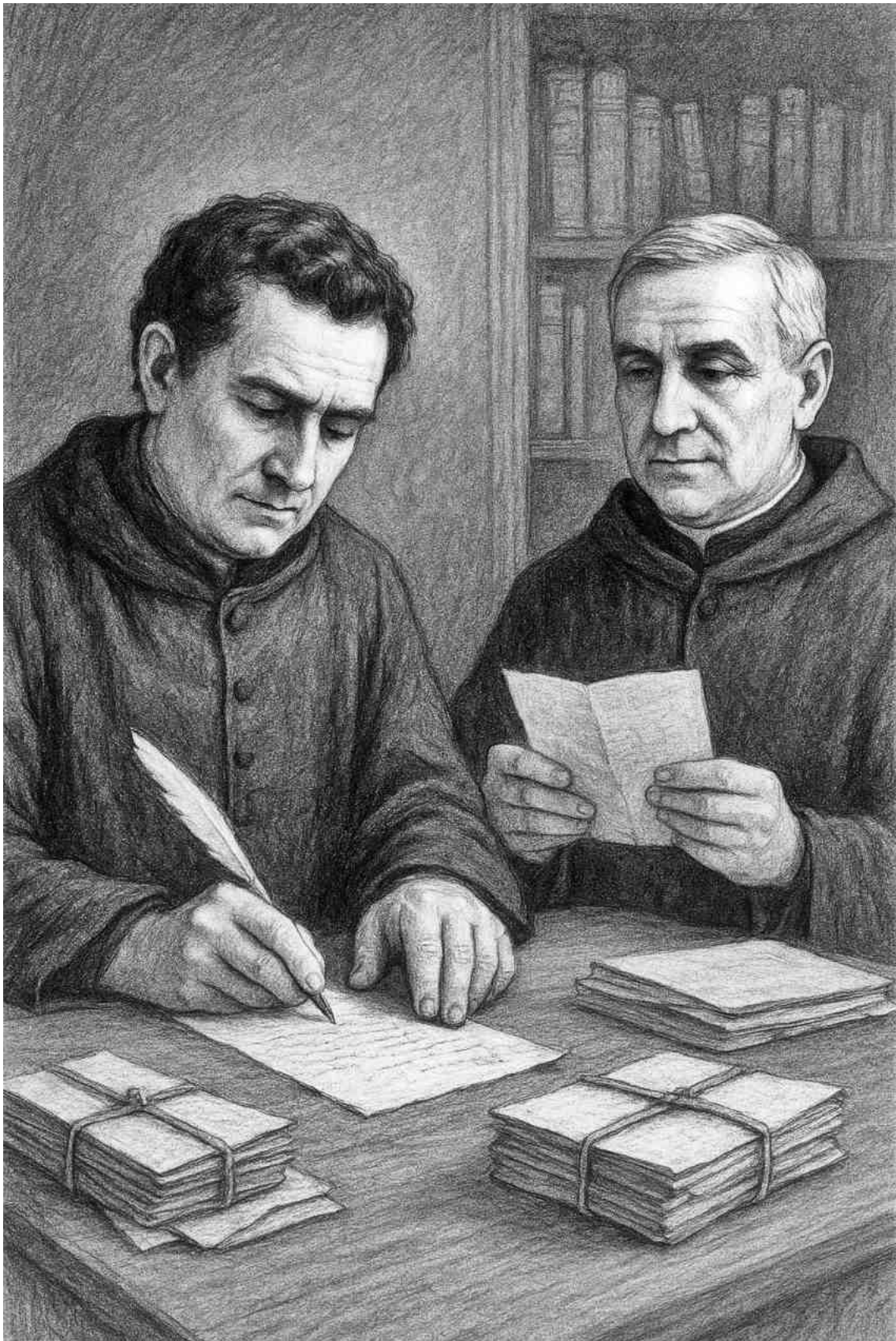
Encara que eixercia el seu treball principalment en Dénia i València, Chabàs mantenia oberta una finestra constant al món exterior. Esta connexió internacional contribuí a:

Modernisar la historiografia valenciana.

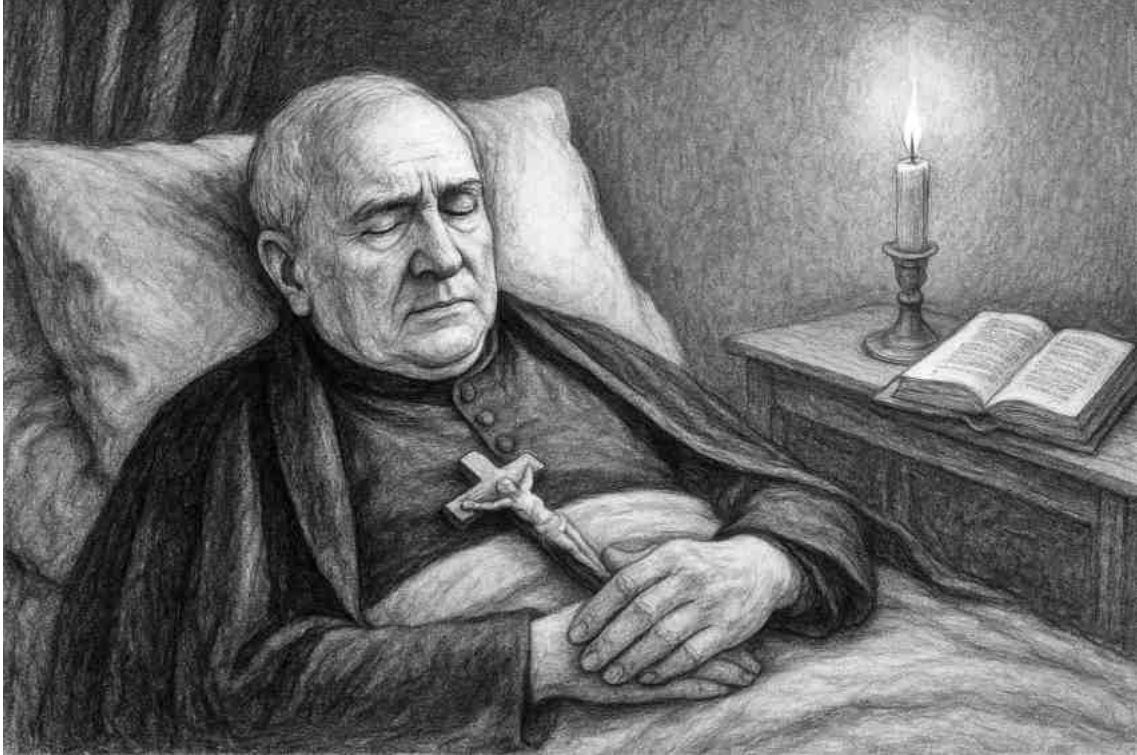
Introduir en València els mètodos crítics d'Europa.

Consolidar una cultura basada en la documentació i no en els mits.

Per això, els seus contemporàneus reconegueren en ell un humaniste universal, i els investigadors posteriors el consideren una figura clau per a la recuperació de la memòria valenciana.

Últims anys i mort

Activitats finals, malaltia, mort i soterrament. Llegat immediat.

Els últims anys de la vida de Roc Chabàs estigueren marcats per una mescla de serenitat, treball incansable i una salut que començava a deteriorar-se després de dècades dedicades als llibres, als archius i a l'estudi constant. No obstant el cansament propi de l'edat i de la intensa activitat intel·lectual, Chabàs mai abandonà la seua passió: servir a la història valenciana i deixar un llegat rigorós i útil per a les generacions futures.

Un erudit fins a l'últim alien.

Fins als seus últims mesos, Chabàs continuà treballant en: l'ordenació de manuscrits, la revisió de texts paleocristians, noves notes sobre la història de Dènia, estudis sobre l'Església valenciana, i sobretot, la preparació de materials per a futures publicacions.

Encara malalt, acodia als archius quan la força li ho permetia. Quan no, dictava notes, corregia proves d'impremta o repassava documents que havia catalogat en la joventut. La seua vida era, fins al final, un acte de fidelitat absoluta a la veritat històrica.

El decliu físic.

A partir dels darrers anys de la dècada de 1890, la salut de Roc Chabàs començà a minvar. Les llargues hores d'estudi, les condicions poc saludables dels archius antic i l'edat avançada anaven acumulant-se.

Tot i això, Chabàs mantingué: un caràcter seré i resignat, una espiritualitat profunda, i una sorprenent lucideza intel·lectual.

Els testimonis indiquen que mai deixà de llegir, encara que el cansament li obligava a fer-ho a intervals curts.

La mort d'un home just.

Roc Chabàs morí en sa casa de Dénia el 20 d'abril de 1912, envolt de respecte i consideració. La notícia causà un profund colp en els cercles culturals valencians, que reconegueren la pèrdua d'un dels seus més grans sabis.

No fon un home famós per al gran públic, pero sí un pilar absolut de la cultura valenciana. La seua mort deixà un buit irreemplaçable en la historiografia del nostre poble.

Soterrament i homenajes

El sepeli va tindre lloc en un ambient auster i digne, com corresponia al seu caràcter. Clercs, archivers, investigadors, veïns de Dénia i personalitats del món cultural varen assistir per a rendir-li homenage.

La seua figura, respectada per tots els corrents culturals -tant conservadors com progressistes, tant valencianistes com institucions eclesiàstiques-, demostrava una veritat: Chabàs havia dedicat la vida a servir el seu poble sense esperar res a canvi.

Al poc de morir, diverses institucions valencianes començaren a restaurar i reeditar part de la seua obra, conscients del seu valor.

Llegat immediat: el guardià de la memòria valenciana

La mort de Chabàs no supost la fi del seu treball. Al contrari: deixà una herència que seguí viva en:

Archius ordenats i salvats.

Gràcies al seu esforç, molts documents estigueren preservats i accessibles, evitant-se la seua destrucció.

Obres fonamentals per al valencianisme cultural

Els seus estudis sobre mossàraps, Dénia, paleocristianisme, cavallers migevals o Dret Foral es convertiren en referents.

Un model de rigor.

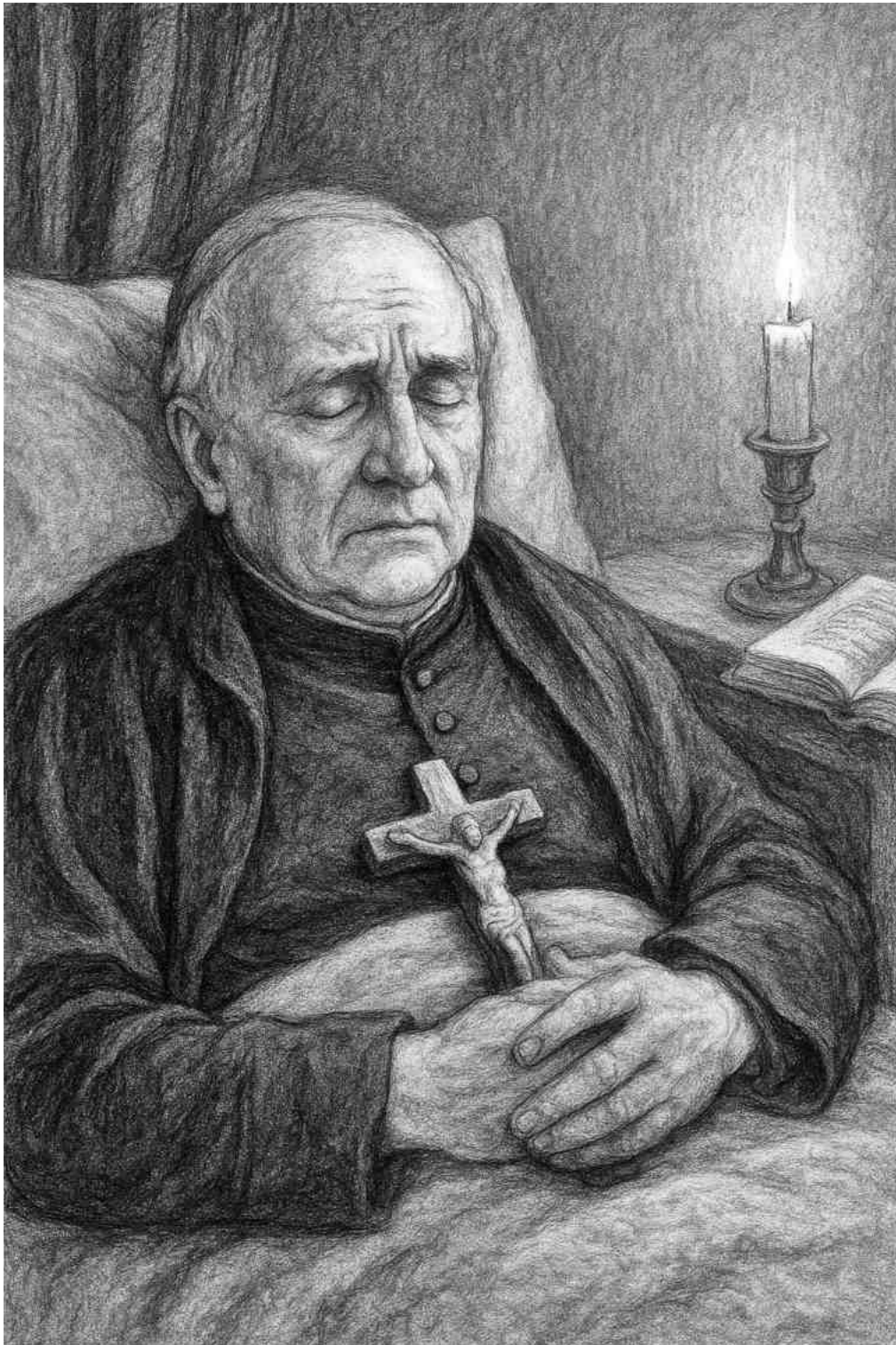
Els investigadors posteriors trobaren en ell un eixemple de serietat, honestitat i absència de manipulació.

Una veu que anticipà el valencianisme modern

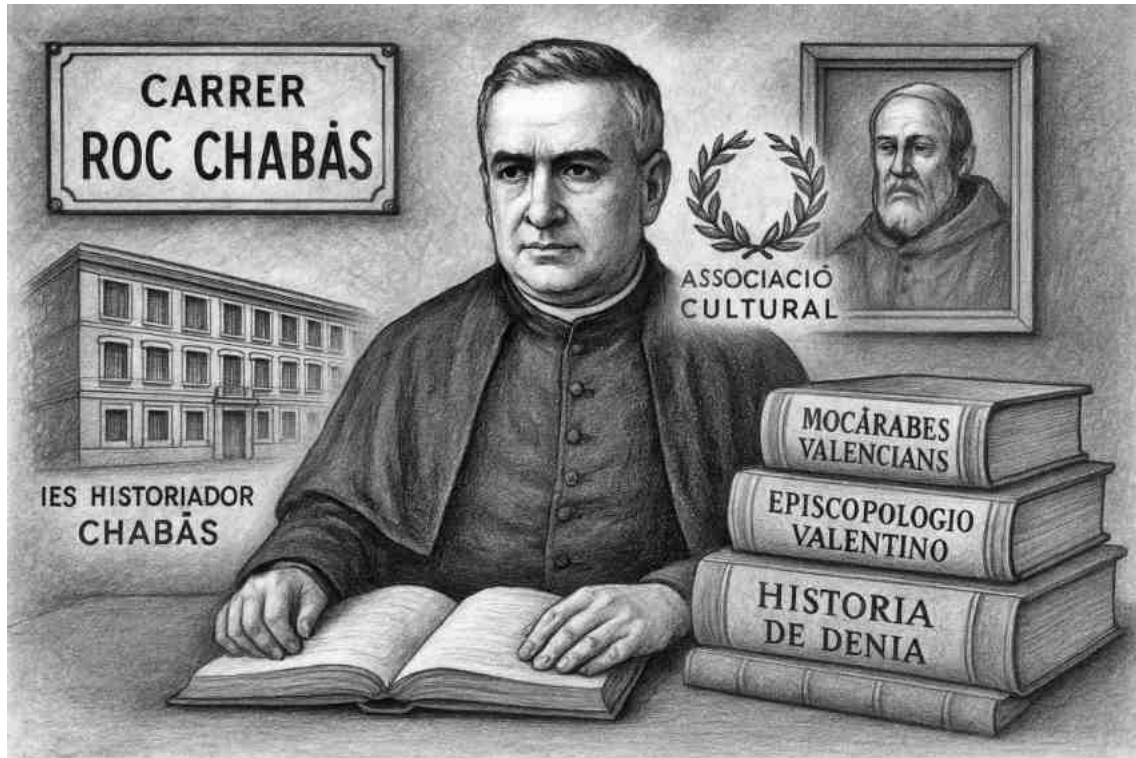
Sense ell, moltes fonts que hui sustenten l'estudi de la nostra identitat haurien desaparegut.

Roc Chabàs se n'anà discretament, com havia vixcut. Pero deixà darrere un tesor immens: la memòria documentada del poble valencià.

Fon el restaurador silenciós del nostre passat, el pont entre la tradició i la modernitat, i un dels hòmens més decisius en la defensa cultural del Regne de València.

La memòria de Roc Chabàs

Carrers, instituts, entitats i homenages. Edicions modernes i estudis actuals. Vigència en el valencianisme d'hui.

La figura de Roc Chabàs no ha quedat soterrada en els archius ni reduïda a un nom en els llibres de saber.

Al contrari: la seua obra, la seua llabor intel·lectual i la seua dedicació absoluta a la història valenciana han deixat un rastre profund que arriba fins a la cultura actual del Regne de València.

Hui, més d'un segle després de la seua mort, Chabàs continua sent un referent essencial del valencianisme cultural seriós, rigorós i documentat.

Carrers, institucions i espais públics dedicats al seu nom.

Diverses localitats valencianes han volgut mantindre viva la memòria de Chabàs a través de codes simbòlics quotidians:

Dénia.

La seua ciutat natal li dedica un dels seus parques i diversos espais culturals han portat el seu nom.

L'Institut d'Educació Secundària "IES Historiador Chabàs" és, sense dubte, un dels homenages més visibles i permanents a la seua memòria, també l'Associació Cultural Roc Chabàs, presidida per Pedro Fuentes Caballero fundada en el 2018 en Dénia.

València.

La capital del Regne de València també li concedí un carrer i diverses institucions han fet actes públics recordant la seua obra, especialment entitats vinculades al patrimoni, el dret foral i la història eclesiàstica.

Atres poblacions.

Alzira, Xàbia, Gandia i Sueca han citat Chabàs en commemoracions o en congressos històrics, destacant-lo com un pilar de la investigació valenciana.

Edicions modernes de la seua obra i recuperació documental.

La llavor de Chabàs ha sigut fonamental perquè numerosos estudiosos i institucions continuen editant i reviscolant els seus treballs:

Edicions destacades:

“Historia de la ciudad de Denia”, reeditada en diverses ocasions.

“Los mozárabes valencianos”, obra recuperada com a clau per entendre el cristianisme anterior a la conquesta.

“Episcopologio Valentino”, hui indispensable per als estudiosos de la història eclesiàstica valenciana.

Les seues edicions de Jaume Roig i de texts migevals, hui considerades pioneres.

L'estudi sobre Arnal de Vilanova, revalorisat en la investigació moderna.

Molts archivers actuals continuen utilisant els seus índexs i catàlecs, especialment el d'Alzira o el de la Catedral de València, com a ferramentes bàsiques d'investigació.

Estudis i investigacions actuals sobre la seua figura.

La historiografia valenciana contemporànea ha tornat a mirar cap a Chabàs en nous ulls, reconeixent en ell: un precursor del mètode crític modern, un defensor del patrimoni documental, i un humaniste integral.

En les últimes dècades s'han publicat: biografies completes, estudis de la seua aportació paleocristiana, articles sobre el seu mètode d'archiu, i treballs que l'analisen com a figura clau entre la Renaixença i la historiografia del segle XX.

Universitats i investigadors independents coincidixen en una idea fonamental: sense Chabàs, una part molt important de la memòria valenciana s'hauria perdut per sempre.

La vigència de Chabàs en el valencianisme d'hui.

En ple segle XXI, a on la identitat valenciana es veu sovint discutida, reinterpretada o manipulada, la figura de Roc Chabàs adquirix una actualitat sorprenent.

Per qué continua vigent?

Perqué fon rigorós i honest.

No es movia per ideologies, sino per la veritat documentada.

Perqué va defendre la defensa de la personalitat del Regne de València

No per política, sino per justícia històrica.

Perqué preservà texts que hui són arguments fonamentals.

Des de la història foral fins als testimonis paleocristians.

Perqué representa un valencianisme noble i cultural.

Un valencianisme seré, seriós i arraïlat en la història real, no en la propaganda ni en la invenció.

Perqué és un pont entre el passat i la identitat valenciana moderna.

Els qui hui defenen la història, la llengua i la personalitat valenciana troben en Chabàs un referent indiscutible.

Roc Chabàs és, hui, molt més que un erudit del segle XIX. És: el guardià de les arraïls, el protector del patrimoni, el restaurador de la memòria, i un dels grans noms que han donat dignitat i profunditat al valencianisme cultural.

Recordar-lo no és un acte del passat: És una necessitat del present.

Pedro Fuentes Caballero

Acadèmic de la Real Acadèmia de Cultura Valenciana corresponent per Dénia

President de l'Associació Cultural Roc Chabàs de Dénia

La llengua utilitzada en este escrit es la oficial de la valenciana (Normes d'El Puig).

Dénia 22 d'octubre de 2025

